

Hernaniko historiaren

bitxikeriak

Xabier Iriarte

Hernani herriarekin lotutako aipamen historiko garrantzitsu asko garai bakoitzeko idazle, bidaiari edo kronikariek idatzitako albisteak dira. Gure historian izandako gertaera garrantzitsuen lekukoak izanik, haiek ezagututakoa guri kontatzea izan zen bere helburuetariko bat. Dena den, gure herriari buruz eta herritarren eguneroko bizimoduari lotutako 500 urteko historia idatzia herriko artxiboan aurkitu dezakegu. Urte hauetan guztietan jende asko aritu da paper horiek arakatzen eta horri esker gaur egun gure herriko historia hobeto ezagutzen dugu.

Lerro hauen bidez, artxiboko paperetik ateratako hainbat datutan oinarrituta, gure historian izandako hainbat gertaera eta bitxikeri azaldu nahi ditut.

Aspaldiko aipamenak dira eta garai bateko hernaniarren izaera eta bizitzeko era islatzen dute.

Zer da! edo cerda.

1837. urtean, martxoaren 29an, gauean, Hernanin gertaturiko istilu baten ondorioz istorio bitxi hau ezagutu izan dugu. Garai horretan Hernanin kaleko hizkuntza euskara zen eta jende gutxi zekien gaztelaniaz. Hizkuntzarekin gaizki ulertze bat edo auskalo beste arrazoiren bat tartean zelarik, hernaniar batzuk eta Leongo gizaseme bat borrokan aritu ziren. Horren ondorioz Leongoa preso eramán zuten eta epaitua izan zen. Epaiketa horretan jasotako informazioaren arabera hona hemen laburpen bat gertaturikoa argitzeko.

La noche del 29 de Marzo de 1837, Ramon de Posada natural de Riego de la Vega (Leon) y Francisco Garcia soldado retirado que casado hace año y medio residía en la villa fueron a la bodega de Juan de Ansorena a beber sidra. Estando en la puerta los 2 anteriores vinieron Ignacio de Achega y Francisco de Aristizabal vecinos de la villa. Al pasar junto a ellos estos dijeron Zer da! que tiene el sentido de que es? (en castellano cerda es lechon grande) al que contestaron con lechon mas grande. Se produjo camorra, le amenazo echando la chaqueta al suelo que llevaba en el hombro. Hubo golpes y con una aguja de coser fardos el tal Posada hirio a F. de Aristizabal y por ello fue llevado a la carcel, juzgado y condenado.

Borroka gehiago Sagardotegietan.

Beste aipamen bitxia Portu inguruan Txingurritxo izeneko parajea gertaturiko pasadizo batekin erlazonaturik dago. Jakina da gure herrian sagardotegietara joateko ohitura aspaldikoa dela. Honela dio 1774. urtean izandako gertaera baten ondorioz jaso zen informazioak:

... Despues de haber ido a beber sidra a la caseria de Donferminenea de la que estaba en venta al llegar al puerto estaba un tal alias pastor que le echo un verso al expresado Lartaun tratandole con el nombre de Chinchur, y este respondió sabia ir adelante con sus palos, se enzarzaron en pelea en el paraje de Chinchurrichoa.

Printzearen omenez.

Jakina da Hernani Frantziarako bidean pasagune garrantzitsua izan dela mendeetan zehar. Hemendik errege-erreginak, kondeak eta sona handiko jendea pasada. Askotan herriaren geratzen ziren eta gehienetan harrera beroa egiten zitzairen. Herriko agintariei aginduak ezartzen zitzaizken horrelako ospakizunetan behar zen dirua gastatzeko eta merezi zuten bezala ondartzeko. Dirutza handia gastatzen zen herriaren kontura eta denbora luzez zorpetu, baina denak balio zuen errege eta beste jauntxoaren aurrean herriak erakusten zuen mirespena argi uzteko. Hona hemen 1707. urtean gertaturiko ospakizun bitxia

Fiestas por el nacimiento del principe de Asturias. En el mes de Septiembre de este año y durante varios días se hicieron diversos festejos. Se celebraron festejos con toros, todo tipo de danzas en la que danzo el pueblo guiado por el alcalde. Se lanzaron chopines y hubo fuegos artificiales. Se franqueo vino en la plaza publica hasta 12 arrobas de vino y se arrojaron de los balcones de la casa concejil de esta villa 40 reales de plata en moneda de cobre y algo de fruta al gran concurso de gente que habia en la plaza en que con notable alegría se vitoreo repetidamente por la salud de los reyes y del principe de Asturias recién nacido.

Hernaniren menpe.

Jakina da mendeetan zehar Hernaniko lurralde jurisdikziopean Urnieta, Lasarte zati bat eta Donostiako Antigua aldeko eliza izan zirela. Honekin lotuta Hernaniko artxibategian honi buruz aipamen asko daude. Urte luzez, herriko agintariek bere menpe zeuden lurralde hauek bisitatzen zituzten eta jabetza berretsi egiten zuten.

Honen lekuko, aipamen hauek:

Año 1564

"... el día de S. Miguel vecinos y regimiento fueron a Urnieta conforme a la costumbre de cada un año que tiene la villa en continuacion de su posesion de la plaza e jurisdiccion de la tierra."

Año 1819

"... comitiva con los Sres capitulares en su traslado en acto posesorio a la Iglesia parroquial de Lasarte jurisdiccion de esta villa el día de S. Pedro".

Año 1820.

"... por un viaje que hizo al convento del Antigo de S.S. dando parte a su vicario de que el tercer día de Pascoa de Pentecostes de este año no iria a la iglesia de dicho convento el ayuntamiento de esta villa en acto posesorio...".

Ohitura hau ez zen beti ongi hartu izan nonbait eta honen lekuko 1568. urtean Lasarte aldean gertaturiko pasadizo bitxia:

"Habiendo venido noticia que los de Lasarte en gran perjuicio de la costumbre posesion que la dcha villa en cada un año suele tener en la plaza de Lasarte querian hacer los regocijos acostumbrados en la parte de Urnieta como para esto alzaron tablado a manera de castillo querian dejar sin ningun regocijo. La gente de esta villa acordo ir con la gente de ella en que den como fueron a manera de regocijo en conserva aun de su posesion".

Hiltzera zigortuaren patua.

Beste gertaera bitxia ere Lasarte aldean gertaturiko hilketa baten ondorioz jasotakoa da. 1699. urtean San Joan bezperan errondan ari zirela Lorenzo Mitxelena auzotarraren heriotza gertatu zen. Gau horretan etxez etxe kantari lagun talde batzuk ari zirela elkar joka hasi ziren. Gaueko ilunpean jasandako kolpeen ondorioz hil omen zen Mitxelena eta inguruko lurraldeetan azaldu zen bere gorpua hurrengo egunean. Gertaera honek ondorio latzak izan zituen eta hainbat lagun epaituak izan ziren. Epailleak azken erabakiaren arabera Miguel Larburu gizasemea erruduna izan zela adierazi zuen eta bere aurkako agindu hau zabaldu zuen:

"... que a donde quiera que pueda ser huido sea preso y traído a la carcel de Hernani y de ella sea sacado a caballo atado de pies y manos y con una soga de esparto por la garganta y un pregonero delante que publique su culpa y de esta suerte sea llevado por las calles publicas y acostumbradas hasta la plaza de la villa donde estaran puestos unos palos a manera de orca y de ella sea colgado hasta que muera naturalmente y nadie se atreva a quitarlo pena de la vida...".

Pisuzko arrazoiak.

Hernanin armen alardea mendeetako ohitura bilakatu zen. 300 urte luzez armen erakustaldi hauen bitartez, herri defentsan oinarriturik eta foru ordenamenduetan agintzen zenaren arabera, lurralde hauetako biztanleei armak erabiltzeko prestakuntza ezartzen zitzairen.

Urteen poderioz, eta defentsa militarreko betebeharrak ahultzen ziren heinean, bere izaera "militarra" galdu eta jai giroaz kutsaturik ikuskizuna bihurtzeko bidea hartu zuen. Ekitaldi hauetan ohikoak ziren salbak jotzea. Aldi berean fusilero guztiek bere armak disparatuz sortzen zen burrunbak zirrara berezia eragiten zuen. Garai horretan ere, herriko jai garrantzitsuenetan eta elizako prozesioetan batez ere, gizon armatuak parte hartzen zuten bere fusilen bidez salbak joaz.

Mendeetan iraun zuen aipaturiko ohitura honek, pisuzko arrazoi bitxi hauen bidez galarazi nahi izan zuten. XIX. mendearen hasierako artxiboko aipamen batean (1803) Udal ikerketak, gastuei egiten zitzairen eragozpenetan honela zioen:

"... sobre la polvora que se gasta con salvas siendo mejor haberlo gastado en hacer calzadas con la excelente piedra del Hongui en las calles de la villa..."

".. de que sirven las salvas que se hacen?"

¿Acaso promueven la devocion, ni son conducentes a la mayor autoridad y decoro de la villa?

Al contrario y no estan expuestos las gentes que van en la procesion a que se reviente un fusil cargado generalmente hablando por hombres que no saben manejar las armas? y a que una mujer embarazada se asuste y tenga la funesta resulta de un mal parto?

Asi que conviene que en lo sucesivo se ahorre este gasto, dejando un pequeño repuesto para mantener en caso necesario la tranquilidad publica..."

Bukatzeko eta hainbat bitxikeri artean txantxa bat adierazteko libertatea hartu nahi dut.

Hernani Txuri urdin.

Gure herriko kirol taldeek aspalditik bere jantzietan eta ikurretan kolore berdea erabiltzen dute. Kasu askotan kolore honen bidez gure herria identifikatu nahi izan da. Datu hauekin batera ikus daitekeen XIX. mendeko irudi ezagun horretan, udaletxeko balkoitik zintzilik dagoen bandera gaur egun aski ezaguna dugu. Ez dakigu zer adierazten zuen; agian apaingarri gisa erabiltzen zen edo lehen aipaturiko Donostia zaharrarekiko lotura zuen ikurren bat izan zen. Irudi hori margotu zenetik ia mende bat pasa ondoren, Donostiarrek sortutako futbol taldeak bandera berdina erabiltzen hasi zuen. Gaur egun donostiarren ikurra bihurtu da baina agian garai horretako Hernaniko ikur garrantzitsua izan zen.